

Magdalena Nowak*, *Marcin Feltynowski***

ŁÓDZKI OBSZAR METROPOLITALNY W LICZBACH

1. WPROWADZENIE

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 r.¹ wprowadziła obowiązek delimitacji obszarów metropolitalnych. Obszary te stały się niezbędnym elementem w osiąganiu zrównoważonego rozwoju kraju. Ustawodawstwo zakłada konieczność opracowania planu przestrzennego obszaru metropolitalnego, jako integralnej części planu zagospodarowania przestrzennego województwa.

W 2002 r., uchwałą Sejmiku Województwa Łódzkiego przyjęty został plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego, którego integralną częścią jest Łódzki Obszar Metropolitalny (ŁOM). W jego skład weszły cztery powiaty okalające ośrodek centralny – Łódź. ŁOM objął więc przestrzeń powiatów: zgierskiego, pabianickiego, łódzkiego wschodniego, brzezińskiego oraz grodzkiego łódzkiego (rys. 1). Rozpoznanie statystyczne tego obszaru pozwala stwierdzić, że na koniec 2008 r. zajmował on powierzchnię 2499 km² zamieszkaną przez 1 119 205 osób. Średnia gęstość zaludnienia tego obszaru wynosiła 447 osoby/km².

2. STATYSTYKA ŁÓDZKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO

Zgodnie z delimitacją obszarów metropolitalnych użytą w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju z 2005 r. (*Zaktualizowana koncepcja...* 2005, s. 92–97). Łódzki Obszar Metropolitalny jest jednym z dziewięciu obsza-

---

* Dr, adiunkt w Zakładzie Zarządzania Regionem UŁ.

** Dr, adiunkt w Katedrze Gospodarki Regionalnej i Środowiska UŁ.

¹ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, DzU 2003, nr 80, poz. 717 z późn. zm.

rów metropolitalnych Polski obok: warszawskiego, krakowskiego, śląskiego, wrocławskiego, poznańskiego, szczecińskiego, trójmiejskiego i bydgosko-toruńskiego.

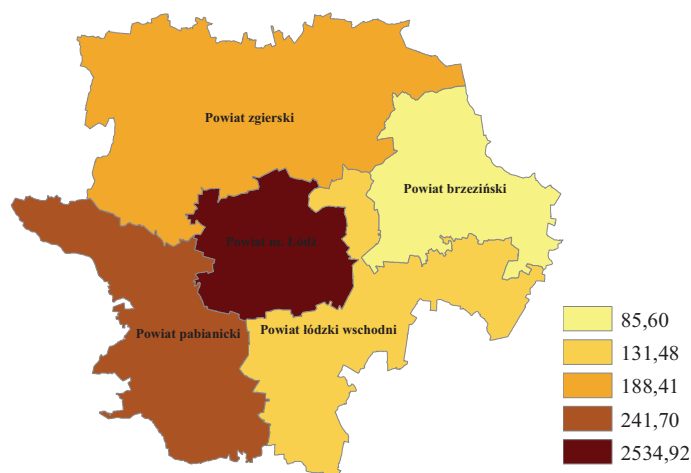
Rys. 1. Powiaty województwa łódzkiego wchodzące w skład ŁOM
Źródło: opracowanie własne

Dla delimitacji obszarów metropolitalnych używa się różnego kanonu cech. Jeden z nich prezentują T. Markowski i T. Marszał (2006, s. 15–16), którzy stwierdzają, że kryteria delimitacji obszaru metropolitalnego powinny być oparte na:

- kryterium funkcjonalnym, czyli związkach ośrodka metropolitalnego z otoczeniem, wspólnie pełnionych funkcjach oraz powiązaniach społeczno-gospodarczych jednostek zespołu metropolitalnego;
- kryterium demograficznym uwzględniającym liczbę ludności, gęstość zaludnienia oraz migracje w zespole metropolitalnym;
- kryterium ekonomicznym mierzonym dynamiką rozwoju gospodarczego oraz rozwojem działalności gospodarczej;
- kryterium urbanistycznym powiązaniem z użytkowaniem gruntów oraz jakością zabudowy;
- kryterium technicznym obrazującym jakość infrastruktury technicznej;
- kryterium społecznym uwzględniającym poziom wykształcenia, poziom warunków życia oraz strukturę zatrudnienia;
- kryterium wyznaczającym obszar bezpośredniego ciężenia do metropolii wynikający z dziennych dojazdów do pracy czy szkół;

- kryterium zarządzania wynikającym z chęci aktywnego uczestnictwa w procesach koordynacji rozwoju obszaru metropolitalnego;
- kryterium spójności przestrzennej wymuszającym ciągłość i zwartość obszaru.

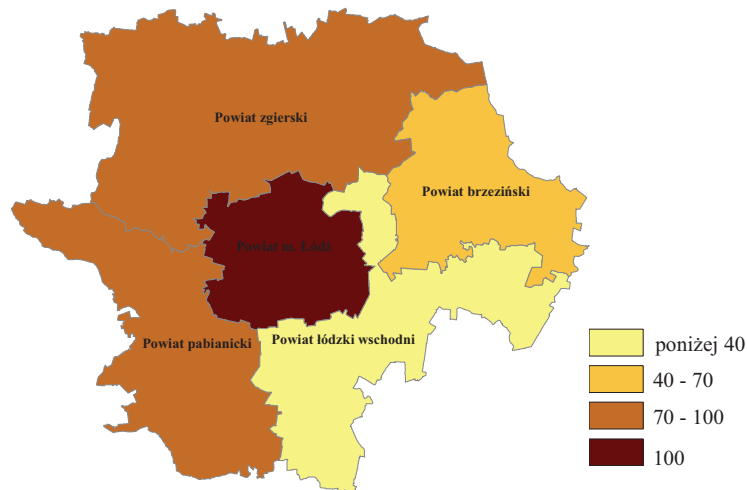
Na podstawie danych pozyskanych z Banku Danych Regionalnych GUS powstała społeczno-gospodarcza analiza ŁOM, pozwalająca sprawdzić poziom i zróżnicowanie rozwoju powiatów wchodzących w skład ŁOM.

Rys. 2. Gęstość zaludnienia w powiatach ŁOM w 2008 r. (ludność na km²)
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych,
www.stat.gov.pl

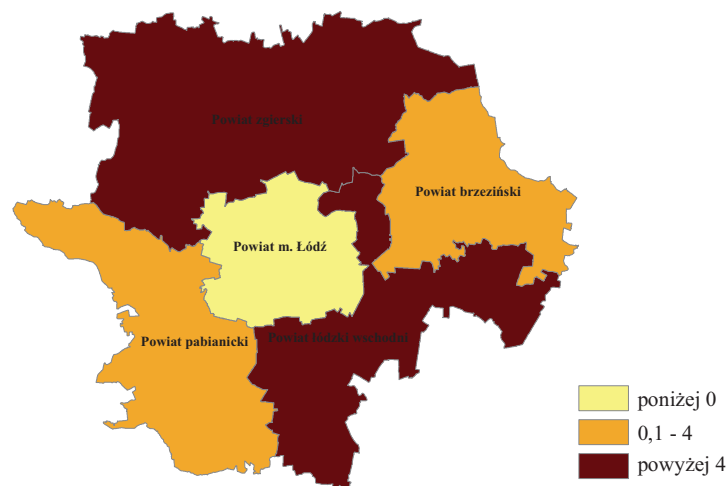
Najgęściej zaludnionym powiatem na obszarze Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego (poza miastem Łódź) jest powiat pabianicki. Najslabiej zaludniony jest powiat brzeziński (gęstość zaludnienia 85,6 osób na km²), co czyni go według klasyfikacji Eurostatu terenem wiejskim. Udział ludności miejskiej zgodnie z kryterium administracyjnym prezentuje rysunek 3. Z danych tych wynika, że chociaż powiat brzeziński cechuje się najniższą gęstością zaludnienia, to w powiecie łódzkim wschodnim najmniejszy jest udział ludności miejskiej. Największe udziały ludności miejskiej (poza miastem Łódź) cechują powiaty pabianicki i zgierski (ok. 73%).

Jeśli chodzi o ruch ludności (rys. 4), można zaobserwować odpływ ludności z centrum Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego – saldo migracji dla Łodzi jest ujemne i wynosi -2,21. Pozostałe powiaty ŁOM odznaczają się dodatnim saldem migracji. Na uwagę zasługuje powiat łódzki wschodni, w którym saldo migracji wynosi aż 11,4 osób na każdy tysiąc mieszkańców. Wysoką wartością tego wskaźnika odznacza się również powiat zgierski, gdzie saldo migracji na 1000 mieszkańców wynosi ok. 4,5.

Rys. 3. Odsetek ludności miejskiej w powiatach ŁOM w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

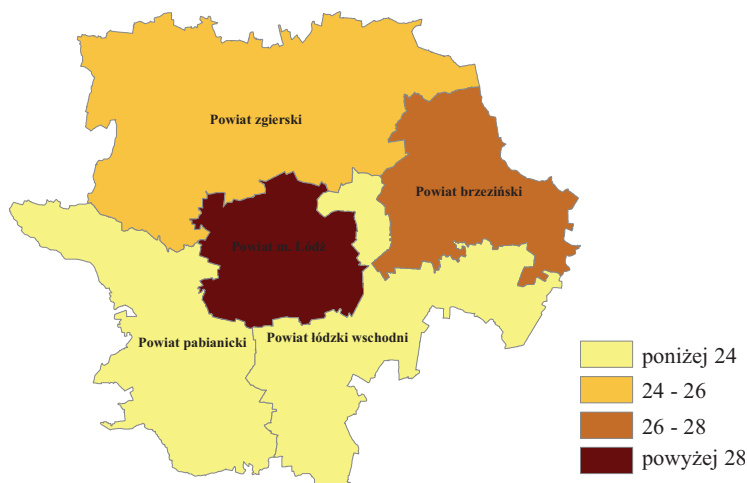

Rys. 4. Saldo migracji w powiatach ŁOM 2008 r. (na 1000 ludności)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

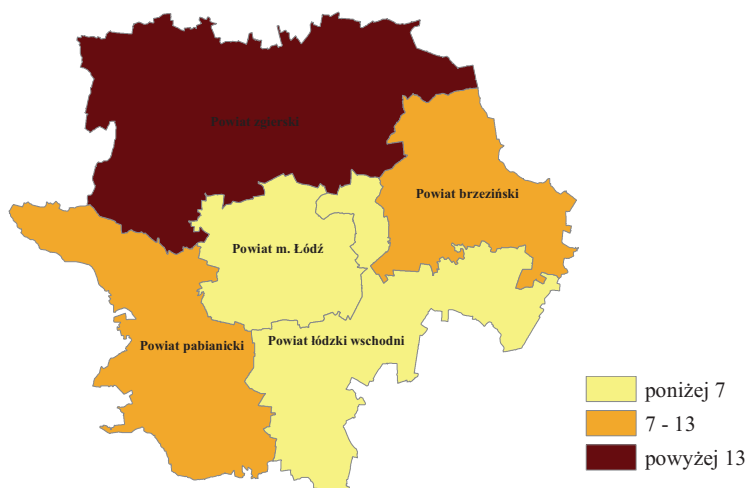
W odniesieniu do udziału pracujących w ogólnej ludności (rys. 5), najwyższy odsetek notuje się w mieście Łodzi (ponad 30%). Na drugim miejscu plasuje się powiat brzeziński (ok. 26%). Najmniejszy udział odnotowano w powiecie pabianickim i łódzkim wschodnim, gdzie odsetek pracujących odnotowano na pozi-

mie poniżej 24%. W powiecie zgierskim odnotowano wskaźnik na poziomie ok. 24%, powiat ten cechuje najwyższa stopa bezrobocia w ŁOM (rys. 6) i wynosi 13,1. Najniższa stopa bezrobocia dotyczy miasta Łódź oraz powiatu łódzkiego wschodniego (6,8%), a więc była niższa niż średnio dla Polski (9,5%).

Rys. 5. Udział pracujących w ogóle mieszkańców w powiatach ŁOM w 2008 r. (w %)

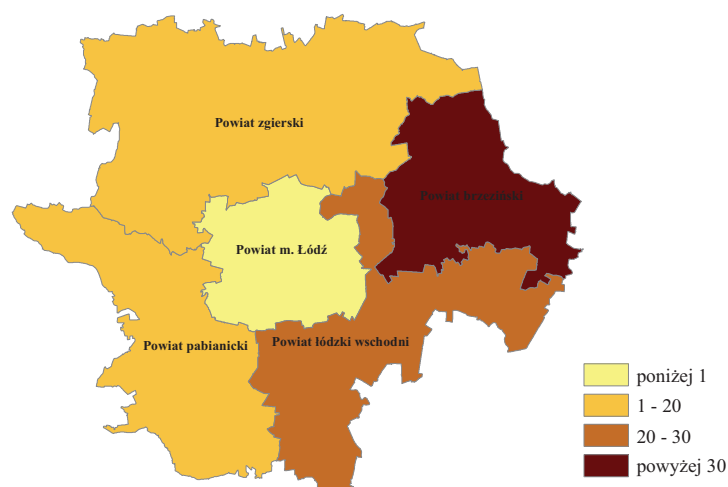
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

Rys. 6. Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiatach ŁOM w 2008 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

Najwyższy udział pracujących w rolnictwie w ogóle pracujących można zaobserwować w powiecie brzezińskim (ponad 46%). Dane te przedstawia rysunek 7. Jak już zostało wspomniane, jest to powiat o najmniejszej gęstości zaludnienia, spełniający unijne kryterium delimitacji obszarów wiejskich. Względnie wysoki jest także udział pracujących w rolnictwie w powiecie łódzkim wschodnim (ok. 29%). Poza miastem Łódź, powiat pabianicki cechuje najniższy odsetek pracujących w tym sektorze – ok. 13%, natomiast w zgierskim zanotowano wskaźnik na poziomie zbliżonym do 20%.

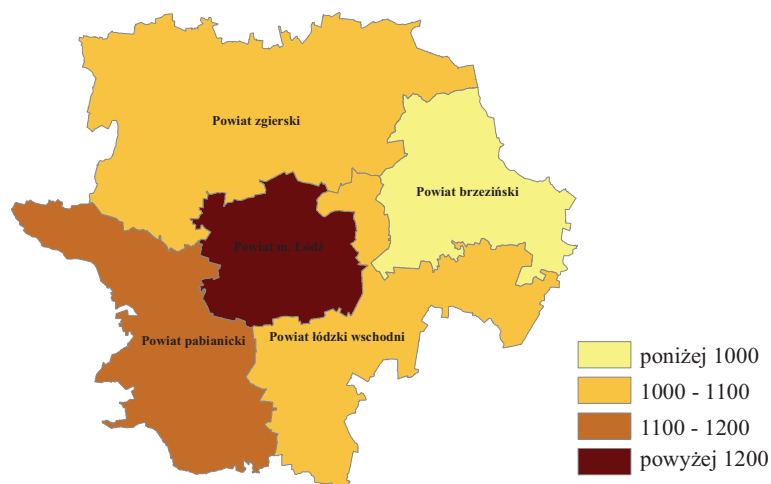

Rys. 7. Udział pracujących w rolnictwie w ogóle pracujących w powiatach ŁOM w 2008 r. (w %)

Ź r ó ł o: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

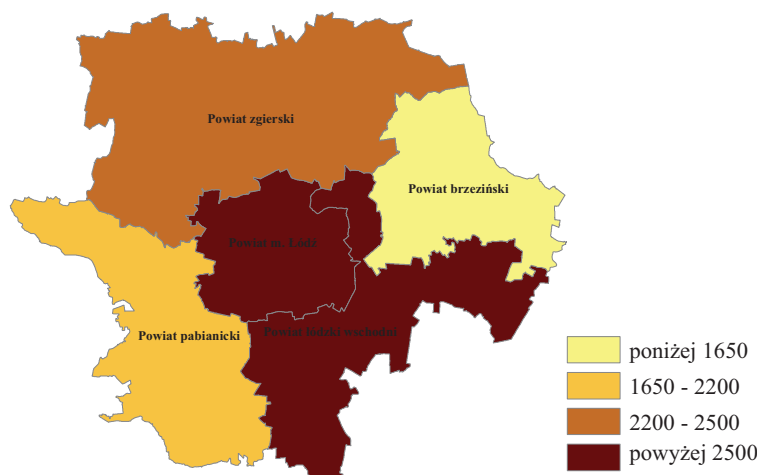
Najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności zlokalizowanych jest w mieście Łodzi (rys. 8). Nieznacznie Łodzi ustępuje pod tym względem powiat pabianicki. Najslabiej wypada powiat brzeziński, który, przypomnijmy, jest obszarem o charakterze wiejskim i rolniczym w ramach ŁOM.

W odniesieniu do nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw na 1 mieszkańca (rys. 9) są one najwyższe w mieście Łodzi (ponad 4500 zł). Wysokimi nakładami inwestycyjnymi przedsiębiorstw przypadającymi na mieszkańca odznacza się również powiat łódzki wschodni, w którym wartość ta przekraczała 4200 zł. Najslabsze wyniki pod tym względem notuje się w powiecie brzezińskim, gdzie wskaźnik ten osiąga wartość 1620 zł. Dane dotyczące pozostałych dwóch powiatów Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego cechuje względne podobieństwo w tym zakresie, z niewielką przewagą powiatu zgierskiego.

Rys. 8. Podmioty zarejestrowane w systemie REGON w powiatach ŁOM w 2008 r. (na 10 tys. ludności)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

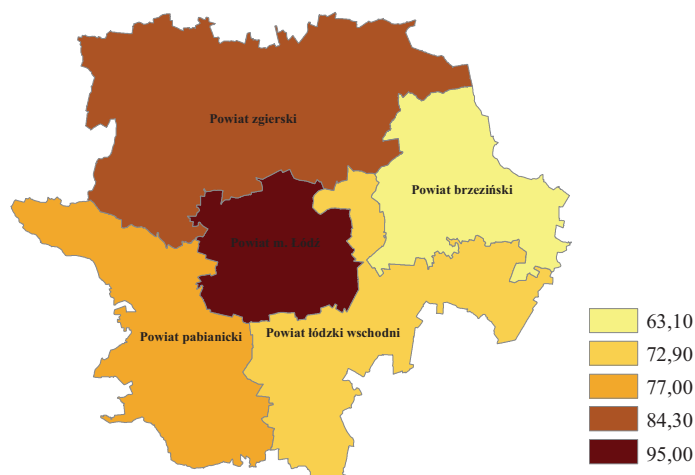

Rys. 9. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w powiatach ŁOM w 2008 r. (na 1 mieszkańca w zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

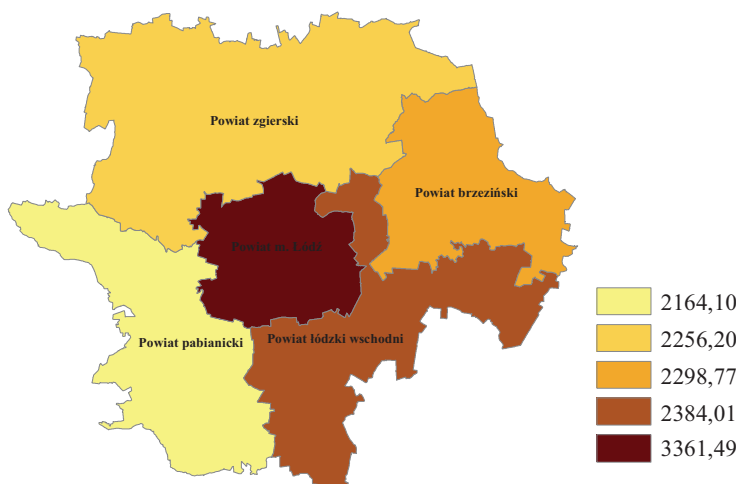
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w mieście Łodzi wynosi 95% średniej krajowej i jest najwyższe w Łódzkim Obszarze Metropolitalnym (rys. 10). Na drugim pod tym względem miejscu plasuje się powiat zgierski (84,3%

średniej krajowej). Najslabiej wypada powiat brzeziński, gdzie wynagrodzenie to stanowi zaledwie 63,1% średniej dla Polski.

Rys. 10. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej w powiatach ŁOM w 2008 r.

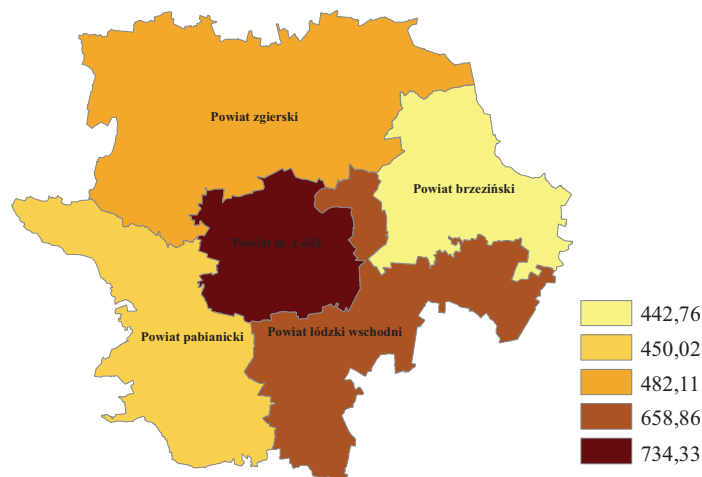
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

Rys. 11. Dochody budżetów gmin i powiatów grodzkich w powiatach ŁOM w 2008 r. (na 1 mieszkańca w zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

Rys. 12: Wydatki inwestycyjne gmin i powiatów grodzkich ŁOM w 2008 r.
(na 1 mieszkańca w zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych,
www.stat.gov.pl

Uwzględniając dochody budżetów gmin i powiatów grodzkich (na 1 mieszkańca), są one najwyższe w Łodzi i wynoszą 3361 zł (rys. 11). Najślabiej pod tym względem wypada powiat pabianicki. Wydatki inwestycyjne budżetów (również na 1 mieszkańca) najwyższe są z kolei w Łodzi, wysoki poziom wydatków inwestycyjnych notuje również powiat łódzki wschodni (rys. 12). Najmniej na 1 mieszkańca wydają samorządy lokalne w powiecie brzezińskim i pabianickim, gdzie wydatki te kształtują się na poziomie ok. 450 zł.

3. PODSUMOWANIE

Cechą charakterystyczną dla Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego okazuje się być odpływ ludności z centrum – z miasta Łodzi do powiatów otaczających. Łódź cechuje wiele pozytywnych tendencji: bezrobocie jest najniższe, udział ludności pracującej jest największy, najwięcej jest zarejestrowanych w systemie REGON podmiotów gospodarczych, a także nakłady inwestycyjne w tych przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca są najwyższe. Należy się jednak zastanowić, czy te dobre wyniki nie są w jakimś stopniu spowodowane właśnie migracją ludności i czy taki niepojęty proces nie stanowi zagrożenia dla rozwoju miasta.

Zdecydowanie opóźniony w rozwoju jest powiat brzeziński – typowo wiejski. Deklarowany jest w tym powiecie duży odsetek pracujących w ogóle

ludności, jednak sektor rolniczy jest tu sektorem dominującym. W powiecie tym zarejestrowanych jest także najmniej podmiotów w systemie REGON w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Także nakłady inwestycyjne istniejących przedsiębiorstw na terenie tego powiatu są najniższe w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Ludność zamieszkująca ten powiat zarabia także najmniej w całym Łódzkim Obszarze Metropolitalnym. Powyższe dane wskazują, iż na terenie tym brakuje pozarolniczych miejsc pracy. Szansą na rozwój powiatu brzezińskiego są zatem fundusze unijne, choćby z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich stanowiącego instrument wydatkowania środków w ramach wspólnej polityki rolnej i obszarów wiejskich.

Znamienny jest też przypadek powiatu pabianickiego – z dużym odsetkiem ludności miejskiej, najniższym odsetkiem ludności pracującej w rolnictwie. Tu jednak zarówno dochody budżetów gmin, jak i wydatki tych budżetów są najniższe w całym Łódzkim Obszarze Metropolitalnym. Nierolniczy charakter tego obszaru przemawiałby raczej za wyższymi wynikami w tym zakresie. Może to zatem świadczyć o niskiej aktywności samorządów lokalnych w zakresie poprawy sytuacji budżetowej (jak choćby w zakresie zagospodarowania przestrzennego wyrażającego się np. w odrolnieniu gruntów). Brak dalszych działań może stanowić o słabnącej pozycji konkurencyjnej tego obszaru w ramach ŁOM.

Ciekawe tendencje notuje się też w powiecie zgierskim, gdzie ludność zarabia względnie dużo jak na cały ŁOM, a jednak udział pracujących w ogóle ludności jest najniższy, jak również stopa bezrobocia jest najwyższa. Wskazywać to może na kontrasty w zakresie statusu materialnego mieszkańców tego obszaru. Na terenie powiatu zgierskiego zlokalizowano względnie niedużo podmiotów gospodarczych, jednak nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw na 1 mieszkańca są wysokie. Powiat ten wymaga zatem zainwestowania ze strony władz lokalnych na rzecz stworzenia większej liczby miejsc pracy.

Powiat łódzki wschodni cechuje natomiast najwyższe saldo migracji. Tam też gminy notują najwyższe dochody i wydają najwięcej ze swoich budżetów. Napływ ludności stanowi więc szansę rozwojową tego obszaru. Brakuje tu jednak prężnie działających podmiotów gospodarczych, a rolnictwo jest wciąż znaczącym źródłem utrzymania ludności, co ma swoje przełożenie na niewysokie zarobki mieszkańców powiatu. Można domniemywać, iż wysokie dochody gmin wiążą się z właściwą polityką w zakresie zagospodarowania przestrzennego i wynikają bezpośrednio z podatku od nieruchomości ludności emigrującej z Łodzi. Jednakże powiat ten wymaga wsparcia rozwoju przedsiębiorstw w celu zróżnicowania działalności na rzecz działalności nierolniczej.

Z powyższej analizy wynika, iż w Łódzkim Obszarze Metropolitalnym można zaobserwować znaczące zróżnicowania w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Łódź, jako centrum ŁOM jest na pewno obszarem o najwyższym poziomie owego rozwoju. Pozostałe powiaty stanowią niejako „tło” dla jego

funkcjonowania. Powiat brzeziński, który został wyodrębniony w 2002 r., jest najsłabszym ogniwem ŁOM i nie spełnia jednoznacznie kryteriów delimitacji obszarów metropolitalnych cech dla nich znamienych.

LITERATURA

- Markowski T., Marszał T., 2006, *Metropolie, obszary metropolitalne, metropolizacja. Problemy i pojęcia podstawowe*, Komitet Przestrzennego Kraju PAN, Warszawa.
- Zaktualizowana Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju*, 2005, RCSS, Warszawa.

Materiały źródłowe

- Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, DzU 2003, nr 80, poz. 717 z późn. zm.

Magdalena Nowak, Marcin Feltynowski

STATISTICS OF ŁÓDŹ METROPOLITAN AREA

(Summary)

Delimitation of metropolitan areas is causing authorities and research workers a lot of problems. Such areas should be characterized by a spatial cohesion and a similar degree of the development. The paper is presenting Łódź Metropolitan Area (ŁMA) through the prism of the sequence of indicators worked out for five districts of ŁMA.

Analysed signs are a base to do interesting conclusions about demographic and economic processes occurring in the space ŁMA. It also allows to identify the strengths and weaknesses of individual districts of this area.